

Vahur-Peeter Liin, Tartu Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi kohtunik

Võlaõigusseadus sisaldab arvukalt sätteid, millest ei ole lubatud tarbija kahjuks kõrvale kalduda. Neis lähtutakse eeldusest, et tarbija on tarbijakrediidilepingus nõrgem pool ja vajab seetõttu täiendavat kaitset. Üks selliseid tarbijaid kaitsev regulatsioon on krediidiandja kohustus järgida vastutustundliku laenamise põhimõtet. Üksnes tarbijaid kaitsvate materiaalõiguse normide olemasolu ei taga aga seda, et norme järgitakse. Materiaalõigus viiakse ellu õiguse rakendamisel. Seega peab tarbija õiguste kaitse tagama ka menetlusõigus.

Kui tarbija jääb krediidilepingust tulenevalt võlgu, toimub tema vastu nõude esitamine tsiviilkohtumenetluses. Nõude võib esitada nii maksekäsu kiirmenetluses kui ka hagimenetluses. Nii hagimenetluse kui ka maksekäsu kiirmenetluse normides lähtutakse sellest, et vaidlevad võrdsed pooled. Samuti eeldatakse tsiviilkohtumenetluses, et pool osaleb enda õiguste kaitseks aktiivselt menetluses. Võib öelda, et kehtib põhimõte, et vaikimine on nõusolek ehk hagile või maksettepanekule vastamata jätmine toob üldjuhul kaasa nõude rahuldamise. Sellest tõusetub küsimus: kuidas tagada, et tarbija kui nõrgema poole õigused oleksid ka tegelikult kaitstud menetluses, kus teda ei loeta nõrgemaks pooleks?

Ei saa loota, et võlgnikust tarbija kaitseb enda õigusi aktiivselt ise. Maakohtud tegid 2021. a-l laenu- ja krediidilepingute asjades 3209 otsust. Neist 2872 olid tagaseljaotsused. Valdav osa neist asjadest oli seotud tarbijakrediidilepingust tulenevate nõuetega. Seega umbes 90% tarbijakrediidi asjadest hagimenetluses lahendatakse tagaseljaotsusega. Tõenäoline on, et veelgi suurem hulk tarbijakrediidilepingutest tulenevaid nõudeid lahendatakse maksekäsuga.

Suur osa tarbijakrediidilepingu regulatsioonist põhineb Euroopa Liidu direktiividel. Seega tuleb arvestada Euroopa Kohtu praktikas väljendatud seisukohtadega. On küsitav, kas Eesti kohtute praktika tarbijakrediidi asjade läbivaatamisel tagab tarbijale piisava kaitse. Näiteks olukorras, kus tarbija kohtule ei vasta, ei kontrolli kohtud üldjuhul seda, kas krediidiandja on järginud vastutustundliku laenamise põhimõtet. See ei pruugi olla kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Euroopa Kohus on leidnud, et kuna eeldada tuleb, et tarbija on õigussuhtes nõrgemas positsioonis, peab kohus kontrollima omal algatusel Euroopa Liidu tarbijat kaitsvate sätete võimalikku rikkumist.

Mõelda võiks, kas probleemi lahendamine on võimalik olemasoleva menetlusseadustiku pinnalt, näiteks *iura novit curia* põhimõtte ulatuslikuma rakendamise kaudu, või tuleks luua tarbijakrediidivaidluste jaoks eraldi menetlusnormid, kus arvestatakse tarbija nõrgemat positsiooni õigussuhtes.